

Goethe „West-östlicher Divan“ című fordításához ragasztott jegyzései 's magyarázatai között a' fordításokról ezeket mondja:

Fordítás háromféle van. Az első bennünket saját értelmünkhöz mérve ismertet meg a' külfölddel; az egyszerű prózai fordítás erre legalkalmasb, mert az által, hogy a' próza a' költői műnek minden sajátságait egészen elmellőzi 's még a' költői enthusiasmust is közönséges vízlapályig vonja le, kezdetben a' legjobb szolgálatot teszi; mivel bennünket az idegen jelességekkel saját nemzeti íththoniségünkben, mindennapi életünkben lep meg, és a' nélkül, hogy tudnók, mi lel, egy magasabb hangulatot kölcsönöz, 's valódiilag épít bennünket. Ilyen hatása lesz örökké Luther (németre fordított) Bibliájának.

Ha a' Nibelungen mindjárt alkalmas prózára fordíttatván, nép' könyvévé bélyegeztetik, sok nyereség lett volt volna belőle 's ama' különös, komoly, mogorva, rémletes lovag-szellem a' maga egész erejével megnyerte volna tetszésünket. Kell-e ezt még most is tenni, 's tanácsos-e, azok fogják legjobban

megítélni, kik ezen régiségekkel foglalatosságra magokat elhatárizottabban reá szánták.

Erre egy második időszak következik, hol az ember magát ugyan a' külföld' körülményeibe helyezni, de sajátképen csak idegen értelmet magáévá tenni, 's ezt önnön értelmében visszaadni ügyeszik. Ezen időt a' szó' legtisztább értelmében parodiainak lehetne nevezni. Nagyobb részint szellemdús emberek azok, kik magokat illy munkára meghivottaknak érzik. A' francziák ezen módot használják minden költői mű' fordításánál; Delille' fordításaiban százonként lehet rájuk példát lelteni. A' franczia a' mint az idegen szavakat ejti, úgy bánik az érzésekkel, gondolatokkal, sőt tárgyakkal is; ő minden idegen terméknek egy surrogatumát kívánja, melly saját földén és telkén termett.

Wieland' fordításai ezen osztályhoz tartozók. Neki is egy sajátságos értelmi és izlési érzéke volt, mellyel a' régiekhez és külföldhöz csak annyiban közelített, mennyiben illendőnek hitte. E' derék férfit a' maga' korá' képviselőjének nézethetik. Neki rendkívüli hatása volt, a' mennyiben épen az, a' mit

vél, 's a' mint magáévá tette, és közlé, kortársainak is kellő és éldelhető volt.

Minthogy azonban sem tökéletesben, sem pedig tökélytelenben, nem maradhat az ember sokáig, hanem egyik változásnak követnie kell a' másikat, megértünk egy harmadik időszakot is, melyet a' legfőbbnek és legutolsónak lehet nevezni, azt t. i. hol az ember a' fordítást az eredetivel ugyanazonná (identisch) akarja tenni, úgy, hogy ne egyik a' másikért, hanem a' másik' helyét teljesen kipótolva, álljon.

Ezen mód eleintén a' legnagyobb ellenszegülést támasztotta, mert a' fordító, ki magát szilárdan az eredetihez köti, kevésbé vagy jobban a' maga nemzetének eredetiséget tagadja meg 's így egy harmadik támad, melyhez a' sokaság ízlésének még művelődnie kell.

A' soha elégré nem becsülhető Vosz eleintén nem elégíthette ki a' közönséget, míg csak az magát ezen módra bele nem alkalmazá, bele nem szoktatta. Ki azonban jelenleg áttekinti, mi történt, micsoda forrákonyság jött a' németek közé, mely rhetori, rhythmicai, metricai hasznok vannak a' szelleműs talentummal bíró ifju előtt, miként vezetettnek felközöttünk kétszeresen és háromszorosan, németekké változott idegenek gyanánt Ariost és Tasso, Shakespear és Calderon, az remélheti, hogy a' literatura' történetei őszintén meg fogják mondani, ki örte legyen még amyi akadályok közt ezen utat először.

Hammer' dolgozásai is hasonló bánásmódra mutatnak a' keleti műveknél, hol főképen a' külső formához közeledés ajánlatos. Melly végtelenül jobban mutatkoznak Firdusi' fordításainak némelly helyei, imént nevezett barátunktól, mint azon átdolgozóé, kitől némellyeket a' „Fundgruben“ czímű gyűjteményben olvashatni. Ezen módját egy költő átdolgozásának a' legszomorúbb tévedésnek tartjuk, melyet szorgalmas, 's egyébiránt ily nemű munkára temett, fordító válaszhata.

Minthogy azonban ezen három időszak magát minden literatúrában ismétlő és változtatja, sőt a' bánásmódok egy időben is gyakoroltathatnak; most a' Schallnamek' és Nisami' munkáinak egy prózai fordítása még mindig a' maga' helyén volna. Az egy futólagos, a' fő értelmet kizáró olvasatra használtatott, örvendünk a' történetin, a' mesésen 's általában azon, a' mi ethicai, 's min-

dig közelebből ismerkedünk meg az érzeménnyel és gondolkodásmóddal, míg végre velők teljesen összebarátkozhatánk!

Emlékezzünk azon nagy tetszésre, mellyel mi németek Sakontalának egy ily fordítását fogadtuk 's a' szerencsét, mellyet tevé, azon közönséges prózának kell tulajdonítanunk, mellybe a' költemény felolvasztatott. De most a' maga idején volna egy harmadik nemű fordítást adnunk, melly az eredeti' különféle dialectusainak, rhythmicai, metricai, és prózai szólásmódjainak megfelelné 's nekünk a' költeményt a' maga egész sajátágában újra kedvessé és itthonivá tenné. 's minthogy Párisban ezen örök műnek egy kézírata van meg, ezen munkával egy ott lakó német magának előttünk halhatatlan érdemet szerezhetne.

A' felhőkövet Megadhutának angol fordítója szinte nagy becsültetést érdemel, mert egy ily munka' első ismerése időszakaszi csinál életünkben. De az ő fordítása sajátképen a' második időszakba való; paraphrasticus és pótló, őt lábu jambusokkal hízlekedik az éjszaki fülnek 's érzéknek. Ellenben a' mi Kosegartenünknek köszönök néhány verset közvetlen az eredeti nyelvből, melyek mindjárt más értelmet adnak. Ezen fölül az angol motívumok átváltoztatását engedett magának, mellyeket a' gyakorlott aesthetikai szem azonnal fölfedez és rosszal.

Miért neveztük legyen a' harmadik időszakot egyszersmind utolsónak, kevéssel megmagyarázzuk. Olly fordítás, melly magát az eredetivel ugyanazonná ügyekszik tenni, végtére az interlinearis fordításhoz közeledik, 's nagyon megkönnyíti az eredetinek értelmét, ez által fölvezettetünk az alap szöveghez (textus), sőt vitetünk, 's így végtére az egész kör bezáródik, mellyben az idegennek és honinak, ismertnek 's nem ismertnek egymáshoz közeledése mozog.

Miket itt Goethe a' fordítási művészetről olly jól 's elvek' tekintetében kimerítőleg mond, az a' német nemzet' találmanya, 's valamint az, úgy gyakorlatilag is ő azt a' legserencsésebben, 's a' legnagyobb remekket e' nemben nálok láthatni: de rajtok e' tekintetben a' nyelv is sokat könnyít. Mi magyarok nehezen leszünk valaha olly fordítók mint ők, mert egyebet nem emlívén, meg-

jegyzésre méltó csak az is, hogy nyelvünk' természeténél fogva szavaink csaknem minden változatnál egyegy szótaggal nevedeknek, mi a' legszebb szót is alkalmatlanná és rúttá teszi, 's péld. a' jól hangzó szerencse fölnevekszik szerencsétlenségeknek-ké. Mit a' németek a' fordítási művészet iránt tudnak, nálunk sem egészen új már. Az enyészhetetlen érdemű Kazinczy régen szóba hozta azt, csak hogy az eszme még mindeddig nem foganszott meg közöttünk, 's fordítóink többnyire csak a' Goethe által osztályzott első időszakba számítandók. Maga Kazinczy, a' sok tekintetekben legjelesebb magyar stilista-művész, a' régi classicusok' fordításában nem volt eléggé szerencsés, legalább Sallust — minden nagy becse mellett is — nem az a' maga nemében, a' mi Marmontel és Boufflers a' magáéban. De az igazságos nem hagyandja fontolat nélkül a' feladatok' különbségét 's ítéletében az úttörőt megválasztja attól, ki már maga előtt nyomokat lel. Kölcsey talán az egyetlenegy közöttünk, ki az Ilias' elkezdett fordításával reményekre ébreszte, hogy ha tehetségek szorgalommal és munkatűrődelemmel párosodnak, 's a' nyelv' kincsei nem hagyatnak sok figyelem 's használat nélkül, a' harmadikidőszakba eljutás, habár nem olly szerencsével is mint a' németeknél, legalább egészen lehetetlen nem lesz. Erre azonban törekedniök kellene azoknak, kikben erő van, mert ha mindennek könnyebb oldalát vesszük, lehetetlen, hogy törekedéseink nevezetes sikert hozhassanak elő.

Bajza.